

Практичне заняття 3. Репрезентація різних типів утопічних спільнот, заснованих на ідеалах демократії та свободи волі, у літературах Західної Європи. (2 години)

План

1. Варіанти утопічного облаштування світу в ренесансних утопіях (Т. Кампанелла «Місто сонця», Ф.Бекон «Нова Атлантида»).
2. Критичне переосмислення ренесансного утопізму в романі «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф. Рабле
3. Сучасна візія утопічної держави.

Література:

1. Панченко Д.В. Ямбул и Кампанелла (О некоторых моментах утопического творчества). *Античное наследие в культуре Возрождения*. М.,1984. С.98 - 110. URL: http://biblio.imli.ru/images/abook/zarublitra/antichnoe_nasledie_v_kulture_vozrozhdeniya.pdf
2. Штекли А. Э. «Утопия» и античные представления о равенстве . *Античное наследие в культуре Возрождения*. М., 1984. С. 89 - 97. URL: http://biblio.imli.ru/images/abook/zarublitra/antichnoe_nasledie_v_kulture_vozrozhdeniya.pdf
3. Штекли А. Э. «Город солнца»: Утопия и наука. М.:Наука, 1978. С. 43-63. http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_novoe_vremja/shtekli_gorod_solnca_utorija_nauka/10-1-0-2897
4. Штекли А. Э. Кошмары Города Солнца: тирания общности или всевластие науки? *Культура Возрождения и власть*. Под.ред. Л. М. Брагиной М.: Наука,1999. С.84-94. URL: http://ec-dejavu.ru/s-2/Sun_city.html
5. Айраксинен Т. Щастя. Відверте і чітке бачення щастя і того, чому його у нас немає/ Пер. З фінськ. Львів: Видавництво Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2017. 208 с.
6. Бекон Ф. Новая Атлантида. URL: http://librebook.me/new_atlantis.
7. Кампанелла Томаzzo. Місто Сонця. URL: <http://thales2002.narod.ru/suntext.html>
8. Рабле Ф. Гаргантюа і Пантагрюель. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=3979>

ЗАВДАННЯ

Готуючись до семінару, необхідно:

- переглянути інформацію, представлену на попередньому занятті;

- **ознайомитися** з науковими працями, присвяченими висвітленню відповідних питань (див. джерела зі списку літератури № 1-4) та **підготуватися** до усного опитування;
- **прочитати** романи «Місто Сонця» Т. Кампанелли, «Нова Атлантида» Ф.Бекона та **порівняти** звичаї цих утопічних країн із «Утопією» Т.Мора, **доповнити таблицю** з попереднього заняття (див. додаток А).
- **прочитати** уривок з роману «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф. Рабле та **виконати** завдання (див. додаток Б).
- **прочитати** статтю Айраксинен Т. Щасливе суспільство. *Айраксинен Т. Щастя. Відверте і чітке бачення щастя і того, чому його у нас немає/* Пер. З фінськ. Львів: Видавництво Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2017. С.107-199 та **підготуватися** до дискусії «Сучасна візія утопічної держави».

Додаток А.

Прочитайте романи романи «Місто Сонця» Т.Кампанелли, «Нова Атлантида» Ф.Бекона та порівняйте звичаї цих утопічних країн із «Утопією» Т. Мора, доповніть таблицю з попереднього заняття:

	«Утопія»	«Місто Сонця»	«Нова Атлантида»
Географічне положення			
Державний устрій <ul style="list-style-type: none"> • правитель • чиновницький апарат • система відбору чиновників 			
Суспільний устрій <ul style="list-style-type: none"> • розподіл праці • використання рабської праці • превалюючий тип життя 			

(міський, сільський) <ul style="list-style-type: none"> • відношення до приватної власності • відношення до грошей та коштовностей • характер освіти та навчання • стосунки між громадянами 			
Релігія			
Звичай <ul style="list-style-type: none"> • сімейні традиції • шлюбні обряди • свята 			

«Місто Сонця» Томмазо Кампанелла

(скорочено)

Твір подано у формі діалогу між Чернцем та Генуезцем, Чернець розпитує Генуезця про пригоди та незвичайні речі, які Генуезець бачив, мандруючи світом. Описуючи свої подорожі, Генуезець зупиняється на розповіді про Місто Сонця, визнаючи її найбільш цікавою.

«Серед рівнини височить пагорб, на якому стоїть саме місто. А передмістя розкинулися біля його підніжжя. Діаметр пагорба становить дві милі з лишком, окружність — сім миль. А що місто розташоване на схилах, то його площа насправді більша, ніж якби воно лежало на рівнині. Місто складається з семи великих поясів, або кілець, які мають назви семи планет. З одного пояса до іншого можна пройти однією з чотирьох брукованих вулиць крізь чотири брами, звернені на чотири сторони світу».

Генуезець описує неприступність міста, яка досягається завдяки його географічному розташуванню. Будинки та вулиці Міста Сонця також є незвичними: *«Далі було видно великі будинки, сполучені з зовнішнім муром*

другого пояса в такий спосіб, що, можна сказати, становили з ним одне ціле. Вздовж тих будинків до половини їхньої висоти тяглися аркади, а на них — галереї для прогулянок, підперті гарними могутніми колонами, які оперізували аркади і утворювали щось на зразок перистилів б чи монастирських хідників. Кожний будинок мав вхід лише з внутрішнього, увігнутого, боку муру; у приміщення першого поверху люди могли заходити прямо з вулиці, а на вищі поверхи треба було підніматися мармуровими сходами, що ведуть у внутрішні коридори з дверима до кімнат, вікна яких виходять як на зовнішній бік будинку, так і на внутрішній. Кімнати відгороджені одна від одної тонкими стінами».

На вершині пагорбу знаходиться храм, який слугує центром міста. Генуезець детально описує зовнішній вигляд храму, зосереджуючи увагу на його геометричній довершеності та його пишному убранстві: *«Підлога храму сяє дорогоцінними каменями. Зі стелі звисає сім золотих світильників, що мають назви семи планет і палахкотять вічним вогнем».*

Далі Чернець бажає довідатися про те, як і хто управляє цією незвичайною державою.

«Головою держави в них є священник, який називається їхньою мовою "Сонце", що по-нашому означало б "Метафізик". Він має найвищу владу як у світських, так і духовних справах; в усіх спірних питаннях йому належить остаточне вирішення. Його помічниками є три співправителі: Пон, Сін і Мор, що нашою мовою означає: Сила, Мудрість і Любов». Сила займається військовими справами та ремісництвом, Любов — дітородінням, вихованням, а також виготовленням ліків та одягу, Мудрість — науками та навчанням та підпорядковує собі перелік вчених, відповідно до наук, які вивчаються (Астроном, Космограф, Геометр, Історіограф, Поет, Логік, Ритор, Граматик, Медик, Фізик, Політик і Мораліст).

У Місті Сонця всі стіни, що формують пояси є розписаними картинами, пов'язаними з певними науками, щоб забезпечити полегшене їх засвоєння. Дорослі краще сприймають лекції, розглядаючи малюнки, а діти змалку, не

маючи навиків читання та письма, знайомляться із науками. Метафізик керує державою через трьох названих співправителів; ніщо не відбувається без його відома.

Далі Генуезець розповідає про виникнення та устрій Міста Сонця: *«Народ цей прибув з Індії, втікаючи від навали монголів, що спустошили країну, а також від розбійників і гнобителів. На новому місці цей народ вирішив удатися до філософського способу життя на основі спільного володіння благами. І хоч спільність жінок не знайшла схвалення серед решти населення, у самому місті вона міцно утвердилась на тій підставі, що в них усе спільне. Розподіл усіх благ — у руках службовців, однак блага вважаються спільною власністю настільки, що ніхто тут не може собі нічого привласнити»*. Найбільшим злом у Місті Сонця вважається себелюбство та бажання щось привласнити. Все необхідне вони мають від громади та плекають велику любов до батьківщини.

Люди ставляться один до одного дружньо, ніби всі вони належать до однієї сім'ї. *«Ровесники називають один одного братами, а молодших на двадцять два роки називають синами. Службовці пильно стежать, щоб ніхто нікого не скривдив і щоб стосунки між людьми були істинно братські»*. Злочинів у Місті Сонця не стається або стаються дуже рідко, тому увага уряду прикута до боротьби із людськими вадами, такими як лінощі, зарозумілість, заздрість і т.д. *«Вони мають стільки урядовців, скільки ми розрізняємо чеснот. Отже, є в них посади, що мають назви: Великодушність, Мужність, Цнотливість, Щедрість, Справедливість (кримінальна й цивільна), Запопадливість, Щирість, Доброчинність, Вдячність, Веселість, Бадьорість, Стриманість і такі інші»*.

І чоловіки, і жінки в Місті Сонця носять майже однаковий одяг білого кольору, пристосований до різних пор року та до військової справи. Велику увагу приділяють солярії вихованню дітей: *«Протягом другого й третього року життя діти вчаться говорити і вивчають азбуку, прогулюючись попід мурами. Усіх дітей поділяють на чотири загони, якими керують четверо літніх вчених*

мужів. Згодом діти починають займатися гімнастикою, бігом, метанням диска та іншими вправами й іграми, що всебічно розвивають їхнє тіло. До сьомого року життя діти ходять скрізь босоніж і з непокритою головою. У цей час учителі водять дітей у шевські майстерні, пекарні, кузні, до столярів, малярів тощо, щоб виявити нахили й обдаровання кожного з них. На восьмому році, після ознайомлення з основами математики за малюнками на мурах, учні відвідують лекції з природничих наук...Згодом усі вони беруться за вивчення складніших наук: математики, медицини тощо, причому на уроках постійно влаштовуються диспути і запальні дискусії. Відтак кожний одержує роботу в тій галузі науки чи в тому ремеслі, де він домогся найбільших успіхів».

Уряд обирається верховними правителями країни за рекомендаціями народу та наставників у певній галузі. «А от титул О (Сонця) може дістати лише той, хто знає історію всіх народів, їхні звичаї, релігійні обряди, закони, устрій республік і монархій, життєпис законодавців і винахідників наук та ремесел, будову й історію неба та землі. Він повинен також знатися на всіх ремеслах. Не менш важливо знати фізику, математику й астрологію...конче потрібно для нього досконало опанувати метафізику й теологію, збагнути коріння, основи й суть усіх наук і мистецтв, подібності й відмінності між речами, збагнути необхідність, призначення й гармонію світу, міць, мудрість та любов божу, ступені буття та його відповідники в явищах небесних, земних, морських та божественних у такій мірі, в якій це доступно для смертного». Сонцем може стати людина, що досягла 35 років. Сонце займає посаду до того часу, поки не прийде мудріший та гідніший кандидат на місце правителя. Трьом співправителям Сонця належить опановувати лише ті науки, що стосуються підпорядкованих їм справ.

Далі Генуезець розповідає про спільність життя й праці та розподіл занять між жінками і чоловіками. «Житлові будинки, спальні, ліжка та інші необхідні речі — в них спільне добро. Але через кожних шість місяців керівництво визначає, хто де має спати: хто в першій спальні, хто в другій і т. д.; кожна з

них позначена літерами над дверима». Ремеслами займаються і чоловіки, і жінки, одна останнім призначаються легші види роботи. Музикою займаються лише жінки та діти. Молодші прислужують старшим. «За роботою молоді наглядають поважні чоловіки і літні жінки, які відають слугами і мають право відшмагати або наказати відлупцювати недбалих і неслухняних. Разом з тим вони придивляються, хто як працює, і відзначають тих хлопців і дівчат, які краще від інших виконують свої обов'язки»

Після цього Генуезець розповідає про народження дітей та батьківське виховання. У Місті Сонця не існує шлюбів у їх традиційному розумінні. Всі жінки є спільними і пари обираються за спеціальними критеріями, щоб народити гарних дітей. *«Ставні й вродливі жінки паруються лише із ставними і сильними чоловіками, опасисті — з худорлявими і, навпаки, худорляві — з повнотілими, щоб вони добре і з користю доповнювали одне одного».*

Процеси народження дітей суворо контролюються урядовцями та проходять у відповідності до законів астрології. Солярії вважають, *«що досконалої будови тіла, яка сприяє схильності людей до чеснот, не можна досягнути в штучний спосіб — вправами, і гадають, що порочні від природи люди працюють добре лише зі страху перед законом чи перед богом, а як немає цього страху, то вони або тайкома, або явно завдають шкоди державі. Тому-то всю увагу, кажуть, треба присвятити дітонародженню й цінувати природні якості батьків, а не посаг чи оманливу знатність походження».*

«Після пологів матері самі годують немовлят і виховують їх у громадських будинках, призначених для цієї мети; годують їх груддю протягом двох років і довше, залежно від вказівок Фізика. Вигодувана грудьми матері дитина переходить під опіку начальниць, якщо це дівчинка, і начальників, якщо це хлопчик. Тоді разом з іншими дітьми вони, немов граючись, вивчають азбуку, розглядають картини, бігають, прогулюються й борються; вчать історію та мови за допомогою малюнків. Носять гарний барвистий одяг».

«Імена в них вибираються не довільно, а даються Метафізиком на підставі очевидних прикмет кожного громадянина, як це було у звичаї в стародавніх римлян. Тим-то один називається "Гарний", інший — "Носаль", ще інший — "Товстоногий", цей — "Суворий", той — "Худий" і так далі». До імені може бути додано прізвисько відповідно до таланту чи військового подвигу.

Солярії цінують природну красу, що здобувається завдяки фізичним вправам та роботі. «Тому страта чекає на ту жінку, яка зважилася б підмальовувати обличчя, щоб надати собі штучної вроди, або носити взуття на високих підборах, щоб здаватись вищою на зріст, або вдягати на себе плаття з довгим шлейфом, щоб сховати потворні ноги».

Всі жителі країні охочі до праці, навіть ті, які мають певні фізичні вади. «Немає в них рабів, які розкладають мораль, бо солярії самі задовольняють свої потреби і навіть з лишком... мистецтва, ремесла й роботи розподілені між усіма, кожному випадає працювати не більше чотирьох годин денно; решту часу громадяни можуть присвятити цікавим науковим дослідженням, диспутам, читати, писати, прогулюватися — тобто розвивати свій розум і тіло, і все це вони роблять залюбки. Не дозволені тут ігри, в які грають сидячи, як-от: гра в кості, крем'яхи, шахи тощо. Зате вони охоче грають у м'яча, гилку, обруч, борються, метають спис, стріляють з лука, аркебузи тощо».

Військова справа у Місті Сонця користується повагою – їй навчають і чоловіків, і жінок. Солярії змушені захищатися від ворожих народів, які прагнуть захопити їх місто, а також приходять на допомогу товариським народам, щоб звільнити їх від тиранії. «Якби навіть відпала потреба воювати, вони не припинили б займатися військовим навчанням і мисливством, щоб не розніжитись і не дати себе заскочити зненацька». Під час війни всім керує Сила на власний розсуд, у надзвичайно важливих справах він радиться з Сонцем. Спочатку солярії намагаються залагодити конфлікт мирним шляхом за допомогою священника, але якщо переговори не вдаються, оголошують війну, і у переважній більшості випадків виграють її.

«Б'ються солярії довго й запекло...Воєнних хитроців їм не позичати. Своїми воєнними підступами і машинами солярії перевершують усі народи». Після закінчення війни влаштовуються тріумфи за звичаєм римлян: «Верховний правитель нагороджує воєначальника лавровим вінком, а найхоробрішим воїнам вручають почесні подарунки і на багато днів звільняють від громадських обов'язків...І навпаки, переможених з власної вини або тих, хто випустив з рук перемогу, оцінюють з неприхованою зневагою». Дезертирів та боягузів карають смертною карою. Втім, переможених ворогів вони швидко пробачають і роблять їм добро: «Мета війни, на їхню думку, полягає не в тому, щоб вигубити ворога дощенту, а щоб його морально вдосконалити».

Окрім війни повагою користується також землеробство і скотарство. *«Солярії залюбки полюють, вважаючи, що полювання — це прообраз війни; з нагоди свят влаштовуються на деяких майданах піші та кінні ігри; потім люди насолоджуються музикою тощо».*

У Місті Сонця доброзичливо ставляться до іноземців, але щоб стати громадянином країни, треба пройти випробувальний термін протягом двох місяців. *«Мореплавству приділяється в них особлива увага...Чудово знаються солярії на зорях, а також на морських припливах і відпливах. Часом вони вирушають у далекі плавання — для того, щоб познайомитися з різноманітними народами та країнами, подивитися на незвичайні явища природи».*

«У напоях вони виявляють дуже велику поміркованість. Молоді не дозволено пити вина аж до дев'ятнадцяти років, хіба що цього вимагав стан здоров'я. Пізніше п'ють вино, розведене водою. Так само роблять і жінки. А літні люди, яким за п'ятдесят, переважно води до вина не доливають. Їдять солярії те, що в ту чи іншу пору року найпоживніше, виконуючи вказівки Головного Лікаря, у чий обов'язки входить стежити за харчуванням». Вони часто вживають пахощі та мають багато хитроців щодо лікування. У Місті Сонця хвороб мало, але хворих завжди гідно доглядають.

У Місті Сонця не існує окремої системи судочинства. «Для всіх і кожного, хто працює в тій чи іншій галузі, правосуддя чинить їхній керівник. Отже, усі головні майстри заодно є суддями й мають право карати вигнанням, бичуванням, доганою, позбавленням права на громадське харчування, відлученням від церкви і заборонаю спілкуватися з жінками. У випадках тяжкого злочину застосовується страта або правило: око за око, ніс за ніс, зуб за зуб і т. д., згідно з законом відплати, якщо злочин скоєно свідомо й з умислом. Якщо злочин був скоєний під час суперечки без злого умислу, то присуд пом'якшується». В'язниць у них також немає. «Страту засудженого на смерть виконує власноручно сам народ, вбиваючи його мечем або каменяками, причому початок каральній дії дає обвинувач і свідки». Добровільне покаяння до викриття може пом'якшити кару винному.

Далі Генуезець оповідає про священників релігію, жертвоприношення і молитви «Первосвященником у них є сам О, крім нього, священнослужителями є тільки вищі урядовці. Їхній обов'язок — очищати сумління громадян». Ритуал очищення від гріхів проходить у храмі за участі Сонця, який колективно сповідує всі гріхи, не називаючи при тому імен. Він приносить жертви і молиться богу.

Жертвоприношення відбувається в такий спосіб: «О запитує народ, хто хоче принести себе в жертву богу за своїх співвітчизників. Найправедніший серед них добровільно заявляє, що готовий пожертвувати собою... Солярії звертаються до милостивого бога з проханням, щоб зволив ласкаво прийняти добровільну людську жертву, а не насильно заколоту тварину, як це роблять язичники... До такого чоловіка громадяни ставляться з особливою пошаною й доброзичливістю, тому що він ладен був пожертвувати своє життя для батьківщини. Але бог не забажав його смерті».

У верхній частині храму мешкають двадцять чотири жерці, обов'язок яких – спостерігати за зорями та вказувати на сприятливі моменти для різних видів діяльності. Значна частина організації Міста Сонця ґрунтується на астрології.

«Чотири їхні великі свята припадають на періоди, коли Сонце вступає в чотири поворотні точки світу, тобто в знаки Рака, Терезів, Козерога й Овна. У цей час вони влаштовують цікаві й змістовні вистави, щось на зразок наших комедій. Святкують також повний і новий місяць, день заснування міста, роковини різних перемог над ворогами тощо. Спів жіночих хорів, фанфари, торохтіння барабанів, постріли з бомбард побільшують святкову врочистість. Під час цих свят поети славлять видатних полководців та їхні перемоги. Хто з них, однак, влітає у твір вигадки чи перехвалює когось із героїв, наражається на кару. На думку соляріїв, не може гідно носити звання поета той, хто дозволяє собі неправдиво зображувати дійсність».

«До Сонця й зірок ставляться з благоговінням, ніби до живих істот, вишановуючи їх, немов зображення бога, немов його храми та вівтарі, проте не поклоняються їм. Найбільше шанують вони Сонце. Але ніщо на світі, на їхню думку, не заслуговує поклоніння і обожнення, крім бога, і тому тільки йому одному вони поклоняються; якби цього не робили, то потрапили б у ярмо ідолопоклонництва й зазнали б біди. В Сонці вони вбачають і пізнають суть бога, називаючи його віддзеркаленням божим, обличчям божим, живим образом, що проливає на землю світло, тепло, життя, животворні сили і всілякі блага. Цим пояснюється, що й вівтар у них побудований на зразок Сонця, а священики їхні звеличують бога в Сонці і в зорях, які здаються їм його вівтарями, а небо — його храмом. Звертаються до прихильних ангелів як до посередників, що населяють зорі — їхні живі оселі. Вірять, що бог виявив свою безмежну велич і передусім у небі і в Сонці, яке є його відображенням і неперевершеним творінням».

Вони твердо вірять у безсмертя душі; вона, на їхній погляд, після смерті приєднується до гурту добрих або злих ангелів, залежно від того, до кого уподібнилась своїми вчинками за життя на цьому світі.

Насамкінець Генуезець повторює, що основну причину людського горя солярії вбачають у привласненні, тому живучи на засадах загальної власності та

приділяючи багато уваги дітонародженню та вихованню, їх народ живе у гармонії із богом та світом загалом.

На цьому розмова Чернця та Генуезця завершується.

Френсіс Бекон «Нова Атлантида»

(переказ)

Твір представлений у формі рукопису одного із моряків, які відбули з Перу у плавання до берегів Японії та втрапили у біду, адже попутні вітри змінилися протилежними і їх корабель віднесло далеко від наміченого шляху. Вони довго блукали океаном, намагаючись знайти землю, і, врешті-решт, удача посміхнулася їм. Вони причалили до берегів невідомого острова, де було облаштовано місто і бухти, втім місцеві жителі не дозволили їм зійти на берег.

«До нас прибула якась, мабуть, важлива особа. На чоловікові був одяг з широкими рукавами, з якоїсь тканини, яка нагадувала камлоту, чудового блакитного кольору і більш блискучу, ніж наша; спідне його було зеленим; такий же був і його головний убір у вигляді чалми, майстерно зробленої – але меншого розміру, ніж носять турки, - з-під якої спускалось локонами його волосся. Вигляд у нього був вельми поважний. Його човен був прикрашений позолотою». Лише після переговорів та при згадуванні того, що значна частина матросів хвора, їм дозволили висадитися на берег.

Моряків було розміщено у Домі чужинців, облаштованому спеціально на випадок якщо у місто прибудуть іноземці. Місцеві жителі поводитися ввічливо і, незважаючи на те, що іноземці завітали до них вперше за довгий період часу, вони не роздивлялися їх, а щиро вітали. *«Дім чужинців – відмінна простора будівля, вибудована з цегли, яка має, в порівнянні з нашим, синюватий відлив, з красивими вікнами, з яких одні засклені, інші затягнуті промасленою лляною тканиною».* Моряків розмістили в чистих, просторих кімнатах з багатим оздобленням, а хворих направили до лазарету та забезпечили лікуванням.

За законами Нової Атлантиди чужинцям заборонялося залишати Дім чужинців протягом трьох днів, за умов, що їх забезпечать всім необхідним. Через три дні до моряків навідався завідувач Дому чужинців та разом з ним священник. Віросповідання у Новій Атлантиді християнське, дароване Божим провидінням, за словами священника, всім жителі країни не пригнічують іновірців та дозволяють їм сповідувати ту віру, яка їм до душі. Голова Дому чужинців повідомив, що з матросами буде вчинено по совісті і розрахунок за послуги та товари вони проведуть із державою або грошима, або товаром. Окрім того, священник розповів мореплавцям історію острова та частково розкрив таємницю того, звідки мешканці Нової Атлантиди знають так багато про Європу та європейські мови. Раніше, за його словами, мореплавання було набагато більш розвинуто, тому мешканці різних країн та континентів могли вільно спілкуватися та обмінюватися культурним досвідом. Однак після падіння Атлантиди (яку нині називають Америкою), яку Бог покарав потопом за надмірне властолюбство, ситуація дуже змінилася і правитель острова вирішив сховати його від інших.

«Ім'я його було Соломон, і він вважається законодавцем нашої країни. Государ цей мав в серці невичерпну доброту; і метою свого життя бачив в тому, щоб зробити країну і народ щасливими. Знаючи, що земля багата та країна здатна прогодуватися без допомоги чужинців, бо має в окружності п'ять тисяч і шістьсот миль та майже всюди є на рідкість родючий ґрунт; і скільки знайдеться справи нашим кораблям як на рибних промислах, так і на перевезеннях з порту в порт або на невеликі острови, розташовані неподалік від нас і приналежні нашому королівству; і як країна наша щаслива і благополучна; і скільки є способів погіршити цей стан, тоді як навряд чи знайдеться хоч один спосіб поліпшити його, - вирішив він, що для справдження його благородної мети потрібно лише увічнити цей щасливий стан». Таким чином було видано ряд законів, який передбачав припинення торгівлі з іншими країнами та зберігання у суворій таємниці існування та місцезнаходження

острову. Мешканці Нової Атлантиди (представники «Дому Соломона» - головної наукової установи острова) кожні 12 років відвідують країни Старого та Нового світу, щоб дізнаватися про зміни в їх культурі, але представляються жителями інших країн. Чужинцям же, які колись відвідали острів та повернулися з нього, ніхто не вірить, адже їх розповіді більше схожі на марення, ніж на правду. Втім, більшість моряків взагалі не залишає острова, стаючи громадянами Нової Атлантиди.

Головним святом на острові є Свято родини. Святкувати його може кожен, хто породить не менше тридцяти живих дітей і онуків, як тільки молодший з них досягне трирічного віку; витрати ж по влаштуванню свята бере на себе держава. На ньому влагоджуються сімейні конфлікти та обирається наступник батька сімейства (тирсана). Держава піклується про такі сім'ї, надаючи їм додаткові пенсії, пільги та почесні від короля. Народ Нової Атлантиди є дуже цнотливим – йому невідомі такі явища як публічні будинки, розпусниці та хтивість. Жителі країни вважають подружнє життя не громадянським зобов'язанням, а священним зв'язком та ніколи не порушують його. До весілля молодята не бачать один одного оголеними – оглядини можуть проводитися перед весіллям лише за участі близьких друзів у водоймах Адама і Єви. *«Багатоженство не допускається. Є також закон, не що дозволяє вступати в шлюб або заручуватися раніше ніж через місяць після першої зустрічі молодят. Шлюб без згоди батьків хоча і визнається, але карається особливим законом про спадщину. Бо діти від таких шлюбів не можуть успадковувати більше третини батьківського майна».*

Одного дня до міста прибув один з отців Дому Соломона. *«Він був чоловіком середнього зросту і віку, благого виду, з обличчям, на якому написано було людинолюбство. На ньому був одяг з чудового чорного сукна з широкими рукавами і капюшоном. Спіднє з відмінного білого полотна доходило йому до щиколоток і було підперезано поясом з тієї ж матерії; з неї ж був і комір. На ньому були майстерно зроблені рукавички, вишиті дорогоцінними каменями, і*

оксамитові черевики персикового кольору. Шия його була відкрита. Головний убір його мав форму шолома або іспанської монтери; з-під нього красиво вибивалися каштанові кучері. Борода була округлено підстрижена і трохи світліша від волосся. Його везли в багатому візку без коліс, на зразок носилок, з двома кіньми з кожного боку, в розкішно розшитій збруї з синього оксамиту; в супроводі двох скороходів, вдягнених в ті ж кольори. Віз був зроблений з кедрового дерева, прикрашений позолотою і кришталем; у його передню частину були вмуровані плити із сапфірів у золотій оправі, а позаду – такі ж плити зі смарагдів перуанського кольору. Нагорі його прикрашало золоте сонце, а попереду – маленький золотий херувим з розпростертими крилами. Зсередини візок був оббитий синьою з золотом парчею...Під ноги йому були постелили строкаті шовкові килими, на зразок персидського, тільки набагато краще. Праву, оголену, руку він простягав вперед, ніби благословляючи народ, але в повному мовчанні». Всі управлінці міста йшли поруч також у багатому прикрашеному одязі. На вулицях скрізь дотримувався зразковий порядок.

Цей чоловік запросив чужинців до себе на аудієнцію, де розповів про наукові дива, які мали місце у Домі Соломона. Він розповів про різноманітні наукові дослідження, які випереджували науковий прогрес тогочасної Європи на декілька рівнів. Він розповідав про дослідження рослинного і тваринного світу, про спостереження за погодою та за небесними явищами, про передові технології у лікуванні та про випробування льотних машин. Також він розповів про обов'язки різних членів Дому Соломона, а саме: збір інформації для дослідів, їх проведення, теоретичне обґрунтування, випробування та оприлюднення. Далеко не про всі результати дослідів повідомляють простому люду – лише про ті, які схвалив король, втім навіть королеві члени Дому Соломона надають не повний звіт виконаної роботи. Завершивши свою промову, чоловік нагородив мореплавців грошима.

На цьому рукопис обривається. Твір залишається незавершеним.

Додаток Б.

Прочитайте уривок із роману «Гаргантюа і Пантагрюель» Ф.Рабле.

1. Поміркуйте над тим, які риси утопії присутні у тексті та зверніть увагу на позитивні та негативні риси утопічного Телемського суспільства:

Риси утопії	приклади з тексту

2. Які цінності європейського Ренесансу репрезентовані у тексті? Якою є авторська оцінка цих цінностей (розмістіть цінності на шкалі – вкажіть їхнє місце стрілочками):

Негативні риси

Позитивні риси

Франсуа Рабле. Гаргантюа і Пантагрюель (уривок)

Розділ LII

Як Гаргантюа звелів для ченців Телемську пустинь [*Телемська пустинь — від грецького телема — бажання*] збудувати

Залишалося тільки ченчика вдарувати. Гаргантюа хотів був зробити його сейським абатом, але той відмовився. Тоді Гаргантюа запропонував йому Бургейське або Сен-Флорентійське абатство, а як хіть, то й обидва разом, але чорноризець відповів навпростець, що не бажає брати на себе обов'язок над чернецтвом черничити.

— Як я (сказав він) правитиму іншими, коли самим собою правити не годен? А як вам здається, що я вам прислужився і ще прислужусь колись, то дозвольте мені закласти абатство по моїй уподобі.

Така просьба Гаргантюа сподобалась, і він відвів для цього цілий край Телемський, аж до річки Луари, за дві милі від великого лісу Пор-Юо, після чого ченчик попросив Гаргантюа заснувати тут пустинь, не схожу на жодну іншу.

— Тоді насамперед (сказав Гаргантюа) кругом не має бути мурів, бо решта абатств обмуровані.

— Слушно (сказав ченчик), бо що ж воно виходить? — за мурами як у муравлиську, тільки й чути мур-мур, і взагалі хмуро.

— Тим паче (провадив Гаргантюа), що в деяких кляшторах є така ужанція: як туди ввійде жінка (я маю на увазі жінку чеснотливу і порядну), то в місцях, через які вона пройшла, треба потім провести прибирання, ну, а там буде заведений такий порядок: ретельно прибирати всі ті приміщення, де побували послушник чи послушниця, які випадково туди забредуть. У монастирях усе відміряно, розраховано і розписано по годинах, отож ми, навпаки, подбаємо, щоб там не заводили ні дзигарів, ні циферблатів, усе робитиметься в разі потреби і в удатну пору, бо лічити години — це звичайнісіньке марнування часу. Яка з цього користь? Це ж просто недоумство уважати на бамкання дзвону, а не на голос сумління й розуму. Item [*Потім (латин.)*], у наш час у ченці стрижуться з жінок самі лише сліпі на одне око, чи кульгаві, горбаті, потворні, незграбні, божевільні, причинні, пришелепуваті та увереджені, а з чоловіків шмаркаті, віскряві, безклепкі, дармоїди...

— До речі (сказав монах), куди дівати жінок простих?

— На постриг, — відповів Гаргантюа.

— Ага (сказав ченчик).

— Отож у нас, навпаки, туди братимуть таких мужчин і жінок, які гарні з себе, ставні й товариські. Item, до жіночих кляшторів чоловіки пробираються

потаєнці і крадькома, отожд декретуйте, що жінкам, навпаки, не вільно цуратися мужчин, а мужчинам жінок. Item, і мужчини і жінки, до монастиря вступивши, мають і мусять після року покути провести в монастирі ціле життя, — натомість, за вашим статутом, і мужчини і жінки, що вступили до вас, можуть піти від вас як-хотя, вільно і безперешкодно. Item, зазвичай ченці дають три обітниць, а саме: цнотливости, бідности і слухнянства, — ось чому ви повинні запровадити, що кожен має право одружитися, забагатіти і бавитися цілковитою волею. Щодо вікового цензу, то при вступі для жіноцтва має бути межа — від десяти до п'ятнадцяти років, а для чоловіцтва — від дванадцяти до вісімнадцяти.

Розділ LIII

Як і на які кошти збудовано Телемську пустинь

На побудову й опорядження абатства Гаргантюа жалував готівкою два мільйони сімсот тисяч тридцять один довгорунний баран і аж до завершення робіт обіцяв давати щороку під доходи з річки Диви один мільйон шістсот шістдесят дев'ять тисяч екю з зображенням сонця і стільки само з зображенням квочки з курчатами. На заснування й утримання пустині він поклав на рік два мільйони триста шістдесят дев'ять тисяч п'ятсот чотирнадцять нобілів [*Нобіль — старовинна англійська золота монета*] із зображенням троянди, ці гроші гарантувалося земельною рентою, як це підтверджували дві опрічні грамоти.

Сама споруда становила собою шестикутник із високими круглими вежами по кутках, кожна шістдесят ступнів у діаметрі; і формою і розмірами ці вежі були однаковісінькі. Річка Луара плинула на півночі. У її березі бовваніла башта, звана Арктикою; зі східного боку стояла друга башта, іменована Калаерою, ще одна башта називалася Анатолія, ще одна — Месембринна, ще — Гесперія і, нарешті, остання Крієра [*Арктика — північна, Калаера — від грецького калось — добрий, аер — повітря, Анатолія — східна, Месембринна — південна, Гесперія — західна, Крієра — холодна (грекою)*]. Відстань між баштами сягала трьохсот двадцяти ступнів. Будова була семиповерхова, як півничий поверх уважати за перший. Склепіння

другого поверху скидалося на ручки від кошика. Верхні етажі були отиньковані фландрським гіпсом, фігурі кшталтом нагадували лампади. Дах був критий тонким сланцем і оздоблений олив'яними фігурками маленьких манекенів та звірючок, гарно вирізьблених і позолочених; розмальовані переполасо золотом і блакитом, між вікнами, відстаючи трохи від стін, спускалися з даху ринви; внизу вони завершувалися широкими жолобами, які, ллючи дощівку під кам'яницю, потім скидали її в річку.

Житло було у сто разів пишніше за Боніве, Шамбор і Шантильї, у ньому було дев'ять тисяч триста тридцять два покої, кожен зі своєю вбиральною, кабінетом, шатнею і капличкою і кожен із виходом до парадної зали. Між усіма баштами, посередині житлового корпусу, вилися кручені сходи, де приступки були почасти з порфиру, почасти з нумідійського каменю, почасти з мармуру-серпентину, завдовжки двадцять два ступні, заввишки — три пальці, числом дванадцять між кожною площадинкою. Кожну площадинку вінчали дві прегарні античні арки, — пропускаючи сонячне світло, вони вели до ажурних лоджій, завширшки таких, як сходи, а сходи піднімалися аж під дах і завершувалися павільйоном. Звідусіль такими самими сходами можна було потрапити до парадної зали, а з зали до житлових кімнат.

Між баштами Арктикою і Кріерою містилися чудові книгосховища, де зберігалися книжки грецькою, латинською, гебрійською, французькою, тосканською та еспанською мовами, причому на кожному поверсі були зібрані книжки лише однією якоюсь мовою.

Посередині пишалися чудові сходи, куди вхід був знадвору і становив собою арку шість туаз [Туаза — міра довжини, дорівнює майже двом метрам] завширшки. Сходи були такі зграбні й широкі, що ними могли братися аж на самий верх шестеро панцерників із сулицями при боці.

Між баштами Анатолією і Месембриною тяглися прегарні просторі галереї, розмальовані настінними фресками з зображеннями подвигів давніх героїв, історичних подій та всіляких краєвидів. Між ними були такі самі сходи і

війстя, як і від річки. А над війстям буйними античними літерами красувався віршований напис.

Розділ LIV

Напис на великій брамі Телемської пустині

Сюди вам зась, дурисвітський народ,

Пустомолот, святий та божий всюди,

Ласощохлист, голінний, наче гот

Чи острогот, кривить брехнею рот

І шити от у дурні масу люду.

Ви всі, паскуди, сіячі облуди,

Тут, кривосуди, шушваль ви одна,

Вам не дадуть пускати тумана.

Ваша вся брехня

Душу нам сповня

Щирим гнівом.

Не дала б нам співи

Затягать щодня

Ваша вся брехня.

Сюди вам зась, підсудок лиходій,

Лупій, удаха на шахрайські штуки,

Смикач, що у захланності своїй,

Його не сій, а вродиться як стій,

Завжди готовий взяти на поруки,

Як куку ти даси йому у руку.

Геть цю звірюку; ні до чого весь

Ваш здирницький, запроданський процес.

На неправий суд

Місця не дадуть

В вольній цій осаді,
Стане на заваді
Все для цього тут
На неправий суд.
Сюди вам зась, дряпичка-казнокрад,
Гад, перед ким позичник безборонний.
Скупяга висхлий, хто здирати рад
З усіх підряд і не один дукат, —
Нікому, кат, не даючи пардону,
Цей син мамони вже нагріб мільйони
Ще й беззаконно, хай він западе!
У нас він місця не знайде ніде.
Отаке сурло
Щоб сюди прийшло,
Ми б його немило
З ганку вниз спустили,
Тільки б загуло
Отаке сурло.
Сюди вам зась, патяка, талалай,
Базюн, гай-гай, на розум небагатий.
Муж задрісний, такий уже вахлай,
Що хоть тікай, не видно сварам край.
І вам, мужлай, у шанкрах пранцюватий,
Кастрат писклятий, стариган проклятий,
Нам дбати, аби шолудь ця від вас
Заразою у нас не розійшлась.
Честь тим і хвала,
Шана немала,
Хто живе в любові,

Тілом хто здоровий.
Щоб завжди була
Честь тим і хвала.
Заходьте, хай вас Бог благословить
В цю мить, шляхетні наші паладини.
Тут вас чекає ласка і привіт,
Щоб міг радіть ваш галасливий рід
Багато літ, веселий і єдиний.
Щоб не давав причини для крушини
Приют невинний, зведений тут вам,
Поштивим, гойним і значним панам.
Витязям бравким,
Лицарям прудким
Підлість невідома;
Добре в нас удома
Чесним і струнким
Витязам бравким.
Заходьте всі, кому Письмо Святе,
Таке просте, підпора і підмога.
Тут не доводять те, відтак не те,
Тут як на те, голів не заплете
І не вросте в вас правда кутернога.
З нас многі бачили увіч живого
Тут Бога, Боже слово помага
Крушити ненависного врага.
Слава божества
Тут не убува,
В місці у святому,
Видно це у всьому,

Тут завжди жива
Слава божества.
Сюди заходьте, найясніші з пань,
Безперестань, вдень і вночі так само.
Заходьте, чистих сповнені бажань,
Який в вас стан, фігура без доган,
Куди не глянь, не описать словами.
Щоб знатній дамі можна було з вами
Тут жить роками, в затишку й теплі,
Державець дав нам гроші чималі.
Злота цілий клад
Цар звелів нам дати,
Щоб жили не вбого.
Славте, люди, того,
Хто нам зволив мати
Злота цілий клад.

Розділ LV

Як убрано селитьбу телемітів

Посеред задвірка стояв чудовий водограй з алебастру; угорі три грації, кожна з рогом достатку, і в кожній з пипок, рота, вух, очей та інших отворів лилася вода. Двірські мури підтримувалися масивними колонами з халцедону і порфіру, увінчаними ладними арками, під якими тяглися прегарні галереї, оздоблені мальовидлами, а також рогами оленів, однорогів, носорогів, гіпопотамів, бивнями слонів та іншими дивоглядами.

Помешкання для жінок розташувалися між баштами Арктикою і Месембриною. Решта належала чоловікам. Напроти жіночої половини, між двома першими баштами, обладнано для розваги арену, іподром, театр, басейни

і дивовижні триярусні лазні, де не бракувало нічого, а вода була запахуша, оліїста.

Над річкою заведено для прохідок гарний сад із дивним лабіринтом у центрі. Між двома іншими баштами були майданчики для гри в маленьку опуку і великий м'яч. Коло башти Крієри розкинувся сад з усілякими плодовими деревами, посадженими по косині. Сад переходив у великий парк, де водилося чимало дичини.

Між двома дальшими баштами було стрільбище для лучників, аркебузерів та арбалетників; за баштою Гесперією — надвірні будовання, повітки, пекарні, льодовні, за ними — стайні, а перед придомками — соколиний двір під опікою досвідчених сокольників; туди щороку надходили з Кандії, Венеції, Сарматії добірні особні пташиної породи: орли, кречети, шуліки, балабани, сапсани, соколи, гороб'ятники, кані та інші птахи; приручені й навчені, вони вилітали з замку жиркувати в поле і ловили все, що попадеться. Далі, ближче до парку, розмістилася псарня.

Усі зали, кімнати і кабінети були прикрашені килимами, щораз іншими зі зміною сезонів. Підлогу встеляло зелене сукно. Ліжка — гаптовані ліжники. У кожній вбиральні стояло кришталеве свічадо в усипаній перлами рамі зі щирого золота, таке велике, що відбивало людину на весь зріст. Перед покоями жіночої половини тулилися мешкання для парфумерів та перукарів, через руки яких мали пройти чоловіки перед візитами до жінок. Щоранку парфумери приносили до жіночих віталень рожеву, помаранчеву та миртову воду, а також дорогоцінні кадила і пахощі.

Розділ LVI

Як убиралися телемські сестри і брати

Панії, попервах у новій селитьбі, вдягалися по своїй волі і вподобі. А потім самохіттю провели цілу реформу.

Вони почали носити шарлатні або ж рожеві панчішки, рівно на три пальці над коліном; і цей бережок утворювали мережки та обшивки. Підв'язки були під колір рукавчиків і охоплювали ногу над коліном та під коліном; черевички, босовики, пантофлі шилися з жаркого, червоного чи блакитного оксамиту, з торочкуватими розпірками. Поверх сорочки одягався станик із гарного шовковистого камлоту та кринолін із білої, червоної, брунатної, сірої чи там ще якої тафти. На кринолін надівалася спідниця зі срібної тафти, гаптована щирим золотом і шита низзю, або ж як на погоду і хіть, з саєти, з єдвабу, з бархату, жовтожара, брунатна, зелена, попеляста, блакитна, солом'яна, кармазинова, пурпурова, біла, а про свято — спідниця зі златолаву, зі срібного краму, у кого канетілою, у кого хрещиком оздоблена.

Плащі носили як до сезону: з золотого краму зі срібним гафтом, з червоної саєти, золотою канетілою вкритої, з білої, блакитної, чорної, брунатної тафти, шовкової саржі, срібної парчі, срібної тканини, золотих ниток, саєти чи оксамиту, розцяцькованого щедро золотом.

Улітку замість плащів часом надівали прегарні марлоти з такого самого краму чи мавританські безрукавки з лілового оксамиту зі срібною канетілою, золотом завлікані, а то ще з золотими шнурами, оздоблені по шву дрібними індійськими перлами. І завжди султан кольору закарвашів, з безліччю золотих дармовисиків красувався на капелюхах. Узимку носили киреї з тафти згаданих кольорів, на рисях, на чорних генеттах, на калабрійських куницях, на соболях та на інших дорогих хутрах.

Рожанці, наручні, ланцюжки, намисто були з самоцвітів, іскриків, рубінів, баласів, діамантів, шафірів, смарагдів, туркусів, гранатів, агатів, берилів, перел і дрібного жемчугу.

Голову вкривали як на пору року, взимку з-французька, навесні з-еспанська, влітку з-тосканська, про дні святкові й вихідні носили французькі капелюхи, скромніші й зручніші за всі інші.

Чоловіки завели свою моду: панчохи, вовняні чи сукняні, шарлатові, рожеві, білі або чорні; оксамитові плюндри тих самих барв чи дуже близьких до них, із гаптуванням і прорізами на смак кожного; жупани зі златоглаву, срібної парчі, оксамиту, отласу, шовку, тафти, такої самої барви, із прорізами, занизуванням і цяцькуванням — просто очі вбирає; шнури шовкові тих самих барв, застібки золоті, з поливою; камізельки і жупани-лудани зі златоглаву, золотої тканини, срібної парчі, оксамиту, прикрашені по своїй волі; плащі, такі самі пишні, як у паній; паси шовкові під колір купини; у кожного при боці шпада, з руків'ям золоченим, ув оксамитових піхвах під колір плюндрів, а вістря філігранної роботи і золоте; такі самі були й запоясники; кресані з чорного оксамиту, заліплені роєм золотих ягід і гузів; на кресанях стриміла всипана золотими лелітками біла пір'їна, з якої звисали гарні рубіни, смарагди тощо.

Проте між чоловіками і жінками панувала така згода, що і ті і ті красувалися в одязі з одного й того самого краму, однакової барви, а щоб не дати хука, молодики мали щоранку сповіщати чоловіків, в чому вийдуть сьогодні панії, бо всі в пустині догоджали дамам.

Але на те, щоб одягатися так гожо і пишно, чоловіки і жінки не гаяли багато часу. Річ у тім, що вранці уже тримали будь-який одяг наготові гардеробники, а жінок притьмом уміли вдягти і прибрати з ніг до голови покоївки. А щоб телеміти добре прибиралися, під Телемським лісом звели велику світлу кам'яницю з півмилі завдовжки і з усіма пристроями, там мешкали ювеліри, гранярі, гаптарі, шевці, золотошвачки, кармазинники, килимники, ткачі, і кожен правив своє ремесло і працював на телемських братів і сестер. Тканини і крам їм постачав сеньйор Навсіклет, відряджаючи щороку до кляштора з Перлових і Канібальських островів сім кораблів із вантажем золотих леліток, шовку-сирцю, перел та самоцвітів. Як перли втрачали із часом свою природну біло-ту, тут відновлювали їхній первісний колір, частуючи ними півнів, на яких це діяло як проносне на соколів.

Розділ LVII

Як жили телеміти

Ціле їхнє життя підхилялося не законам, не статутам і правилам, а їхній власній охоті й добрій волі. Вставали як заманеться, пили, їли, працювали, спали як забажається; ніхто не будив їх, ніхто не приневолював їх пити, їсти чи ще щось робити. Такий лад запровадив Гаргантюа. Їхнє правило зводилося до однієї клаузули:

РОБИ ЩО ХОЧ,

бо людей вільних, високого коліна, одукованих, належних до порядного товариства, сама природа обдаровує інстинктом і спонукою творити добрі діла і долати нещоту, і це зветься у них честю. Але як їх тисне і гнобить підлий примус і неволення, їхня шляхетна любов до чесноти йде на те, аби скинути з себе і звалити ярмо рабства. Бо нас завжди вабить до заказаного і ми прагнемо того, в чому нам відмовлено.

Ця вольна воля породила у телемітів хвальне намагання робити гуртом те, чого, очевидячки, бажалося комусь одному. Як хтось із мужчин чи жінок казав: "Випиймо!" — пили всі; як хтось казав: "Зіграймо!" — грали всі; як хтось казав: "Ходімо гуляти в поле!" — йшли всі. Як хтось забалакував про соколині чи ще які лови, жінки з парадних румаків пересідали на добрих шлапаків і саджали гороб'ятника, сапсана або ж каню собі на гантовану руку; чоловіки брали з собою інших птахів.

Усі ці люди були вельми обізнані, серед них, як чоловіків, так і жінок, не знаходилося жодного, хто б не вмів читати, писати, музичити, говорити п'ятьма-шістьма мовами і кожною з них компонувати і поезійки і прозу. Ніде, як тут, не було таких хоробрих і гречних кавалерів, таких ходаків і їздців, моцаків, таких дзиг, удатних так уміло орудувати всякою зброєю; ніде, як тут, не було таких нарядних і таких гожих, завжди веселих паній, чудових майстрих, до всякого шитва рукомесниць, тімах і знах у всякій жіночій шанованій і дозвільній роботі.

Оь чому, як хтось мусив покинути абатство, чи то на вимогу батьків, чи то з іншої якої причини, він забирав із собою і даму, саме ту, яка платила йому взаємністю, і вони одружувалися; вони і в Телемі жили в мирі та згоді, а побравшись, іще краще; покіль віку кохалися вони так само, як у день весілля.

Наведу вам, на незабудь, загадку, знайдену на мідяній таблиці в підмурку абатства. Ось вона.

Розділ LVIII

Пророча загадка

Усяк, хто лиш на щастя упова,
Підбадьорись і слухай ці слова!
Як віриш ти, що можна зрозуміть,
Куди схиля світил небесних хід,
І передбачить здатен чоловік,
Що випаде на куций його вік,
І що іноді з Божої допомоги
Грядущі відкриває він дороги
І, як доводять мудреців трактати,
Уміє у майбутнє проникати, —
Послухай і до відома візьми,
Що ще цієї ранньої зими
До нас приб'ється плем'я невідоме,
Якому набиватимуть оскому
Веселощі, розваги і гульня,
І от вони відверто, серед дня,
Таку серед людей заварять кашу,
Що зладу геть усю підірвуть нашу.
І як комусь умерле закортить
Ступити у недобрий їхній слід,

Ще більше зло посіє він між нами,
Зіткнувши друзів і братів лобами.
І сина не злякає думка ця:
Ножем зарізати рідного отця.
І навіть на всесилового магната
Його ж підданці стануть нападати.
І вирішать, що там про честь і шану,
Як хто згадає, то хіба востаннє,
Що випада усім, як не крутись,
Злітати вгору і котиться вниз.
Це викличе змагання неподобні,
Невпинну колотнечу й ворохобню,
І ужахнеться світ тоді увесь,
Хоч всяких встиг набачитись чудес.
Людей шляхетних у той час багато,
Кого до битви буде поривати
Завзяття легковажне й молоде,
У розквіт свого віку упаде.
І той уже ніяк не вийде з бою,
Хто в його шал поринув з головою,
Нарешті землю аж по самі тучі
Всі сповнять їхні посварки і бучі.
Тоді у нас владатимуть без міри
Не чесні люди, а якісь шальвіри.
І запанує, всім заткавши рота,
Підлота підла і низька низота,
З якої найдурніший правив щоб.
О цей безкрай і сумний потоп!
Назвать потопом можна колотнечу,

Вона не вщухне, вдовольнившись дечим,
А землю обійме усю, коли
Наринуть торопки, круті вали
І вояків накриють заодно,
Посеред січі тягнути на дно,
Так битвою захоплених своєю,
Що не захтять подарувати душею
І німину, чому, бач, цей товар
Більш не богам лягає на віттар,
А з бебехами йде на те без лишку,
Щоб смертні набивали добре кишку.
Тепер вам видно, як усі ці спори
Ведуть нас непохибно до розору,
Журбу і горе сіючи віднині
На круглім тілі нашої махині.
І навіть ті, кому вона кохана,
Хто не бажа, щоб їй було погано,
Попробують, такі вони неситі,
Уярмити її і підклонити
Так хвацько, що залишиться цій бранці
Аж до Творця звертатись наостанці.
А потім і найбільше лихо буде,
Як небеса замостить тінь усюди,
І сонце не здолає побороти
Глуху, як ніч, як померки, темноту.
І стане тьма між сонцем і землею
І вже не зблисне й іскорки крізь неї,
І в світі запанує пустота,
Та перше, ніж зайде подія та,

Розбурканий він струсом буде знов,
Захитаний ще дужче до основ,
Ніж Етна того дня, як п'ясть Кроніда
Ударом скинула її на титаніда,
І ніж енарського бескеття брили
Тоді, коли повстав Тифон гордливий
І заходивсь швиргать, собі на горе,
Гірські вершини просто в синє море.
Отож земля за лічені хвилини
Зазнає стільки лиха і руїни,
Що ті, хто вже доп'явся до керма,
Віддать його запрагнуть задарма.
Пора тоді перепориться ця:
Привести ці змагання до кінця.
Бо вже тоді наплив морського валу
Примусить всіх давати швидше драла.
Одначе, перш ніж кинутись навтьоки,
Ще всяк устигне вздріти недалеко,
Як полум'я повзе по небозводу,
Щоб висушити цю потопну воду.
Коли ж буремні поминуть ці дні,
Побачать із утіхою одні,
Як обмилує милостями їх
За всі труди подвижницькі Пан-Біг.
А іншому, хто напивав біди,
Ніякого добра уже не жди.
Тепер, коли цей труд дійшов до краю,
Всяк зна, який талан його чекає.
Чи ж нагороди щедрої не варт

Хто силу духу появив і гарт?

Щойно читання цього пергамену дійшло краю, Гаргантюа глибоко зітхнув і звернувся до присутніх:

— Це ж не від сьогодні гонять людей, вірних вірі євангельській, але щасливий той, хто не поблазниться і йтиме простісінько до мети, що вказав нам Господь устами укоханого свого Сина, йтиме, бажаннями тіла не манячи себе і не ваблячи.

Тоді обізветься чернець:

— Як ви гадаєте, що містить у собі і що означає ця загадка?

— Що? (перепитав Гаргантюа). Відкриття і утвердження божественної істини.

— Святим Годераном свідчуся (сказав монах), я цю загадку тлумачу зовсім не так! Це ж бо пророка Мерліна стиль! Виводьте з неї будь-які алегорії, надавайте їй найглибшого змісту, фантазуйте скільки заманеться — і ви і іже з вами. Я бачу тут лише один сенс, тобто опис гри в опуку, а втім, тумануватий. Зводники людей — це гравці в м'яча, зазвичай вони перебувають у приязних стосунках між собою. Після двох подач один виходить із гри, а другий починає. Вірять першому, хто крикне, як пролетить опука — над чи під мотузкою. Вода — це піт, струни ракетки з баранячих чи козячих кишок, куляста махія — це опука. Після гри учасники сушаться біля яскравого вогню, беруть сорочки, а потім залюбки сідають до столу, і найвеселіше бенкетують ті, хто виграв. Гуляй душа без кунтуша!